

SENAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1985-1986

25 MARS 1986

**Proposition de loi
relative à la déclaration d'adoptabilité**

 (Déposée par M. Pataer et consorts)

DEVELOPPEMENTS

On sait que la modification de la législation sur l'adoption en 1969 avait notamment pour objectif de coordonner mieux et davantage l'adoption en tant qu'institution et l'aide spéciale à la jeunesse.

Le législateur entendait stimuler l'adoption des enfants abandonnés. Une étude sociologique montre que ces bonnes intentions ne se sont pas traduites en résultats concrets (Berckmans, De Vocht et Van Houtte, « *Adoptie : een rechts-sociologische benadering* », Anvers, De Sikkel, 1981). Certes le nombre total des adoptions a fortement augmenté (962 en 1958, 1 325 en 1969, 2 563 en 1970 et 3 479 en 1978), mais il ne faut pas perdre de vue que la majorité des adoptions servent à améliorer le statut juridique d'un enfant ou à conférer juridiquement à la personne qui en est le parent de fait les droits et devoirs d'un parent. Les adoptions dites caritatives ou hétérofamiliales, dans lesquelles une famille accueille un enfant qui lui est entièrement étranger, ne représentent qu'un tiers du nombre total des adoptions.

L'étude précitée a établi que le pourcentage des adoptions hétérofamiliales diminue, qu'elles ont également diminué en chiffres absolus entre 1972 et 1976 et qu'elles profitent de plus en plus à des enfants non belges.

L'évolution du phénomène de l'adoption au milieu des années 70 a donc été à l'encontre d'un des objectifs majeurs

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1985-1986

25 MAART 1986

**Voorstel van wet met betrekking
toe de verklaring van adopteerbaarheid**

 (Ingediend door de heer Pataer c.s.)

TOELICHTING

Bij de wijziging van de adoptiewetgeving in 1969 was het kennelijk o.m. de bedoeling het adoptie-instituut beter af te stemmen op en dichter te laten aansluiten bij de bijzondere jeugdzorg.

De wetgever wou het adopteren van verlaten kinderen stimuleren. Deze goede bedoelingen werden, blijkens sociologisch onderzoek (Berckmans, De Vocht en Van Houtte, *Adoptie : een rechts-sociologische benadering*, Antwerpen, De Sikkel, 1981), niet vertaald in concrete resultaten. Weliswaar is het globaal aantal adopties fors gestegen (962 in 1958, 1 325 in 1969, 2 563 in 1970 en 3 479 adopties in 1978), maar daarbij ziet men over het hoofd dat de meerderheid van de adopties dienen om het juridisch statuut van een kind te verbeteren of om aan de persoon, die de feitelijke ouder is van een kind, ook de juridische rechten en plichten van een ouder te geven. De zgn. caritatieve of hetero-familiale adopties, waarbij een kind dat volledig vreemd is aan een gezin wordt opgenomen, vormen slechts één derde van het totaal aantal adopties.

Het genoemde onderzoek heeft vastgesteld dat het aandeel van de hetero-familiale adopties in het globale pakket afneemt, dat deze adopties tussen 1972 en 1976 ook in absolute aantallen zijn gedaald, en dat ze steeds meer ten goede komen aan niet-Belgische kinderen.

De evolutie van het adoptiefenomeen in het midden van de jaren 1970 is dus tegengesteld aan één van de hoofdbe-

du législateur de 1969. Nous ignorons, à défaut de données, si cette tendance s'est poursuivie ou infléchi par la suite. Il n'empêche que l'étude précitée indique de manière très nette qu'il faut créer davantage de possibilités légales si nous voulons que cette bonne intention, qui consiste à utiliser l'adoption notamment pour résoudre le problème des enfants abandonnés, devienne réalité.

Nous ne pensons cependant pas qu'il faille trop attendre de l'adoption. Elle reste un moyen limité, mais les possibilités qu'elle offre doivent être exploitées pleinement.

Le projet de loi modifiant diverses dispositions légales relatives à l'adoption et à la filiation (Doc. Sénat 305, 1977-1978, n° 1), actuellement en discussion à la Commission de la Justice du Sénat, comporte déjà un certain nombre de mesures en vue de promouvoir les adoptions hétéro-familiales, à savoir la plus grande discrétion dont est entourée l'adoption et la possibilité pour une personne seule de procéder à une adoption plénière. Le but de la présente proposition de loi est de permettre une politique active en matière d'adoption. Nous ne pouvons décréter par une loi que les enfants abandonnés doivent être adoptés, mais nous pouvons offrir aux œuvres adoptives ou à d'autres services la possibilité de stimuler activement cette adoption.

Selon la législation en vigueur, le tribunal peut, nonobstant le refus de consentement des parents de l'enfant à adopter, prononcer l'adoption sur la requête des adoptants (art. 353 Code civil). Toutefois, dans certains cas, les candidats à l'adoption se laissent dissuader par cette procédure dont l'issue est incertaine, et se tournent vers des enfants adoptables (étrangers). Il faut donc que les œuvres adoptives recherchent activement les enfants abandonnés, constituent une sorte de pool d'enfants adoptables et recherchent ensuite activement des adoptants.

De cette manière, on pourra résoudre plus facilement le cas des enfants difficilement adoptables parce qu'ils ne répondent pas aux vœux habituels des candidats adoptants (âge, sexe, santé).

La formation d'un pool d'enfants adoptables se heurtera dans certains cas au refus des parents de l'enfant.

Le tribunal doit alors pouvoir apprécier ce refus et, s'il le juge abusif, déclarer malgré tout l'enfant mineur adoptable. Ainsi, ces enfants deviendront susceptibles d'adoption et les candidats adoptants ne devront pas suivre au préalable une procédure incertaine.

Nous supposons que dans la pratique, l'initiative de déclarer adoptable un enfant abandonné émanera le plus souvent d'une œuvre adoptive, d'un comité de protection de la jeunesse ou d'un service social du tribunal de la jeunesse, d'un éducateur attaché à une institution ou d'une institution elle-même, d'un C.P.A.S., etc. Dans le cadre de leurs activités, ces services se trouvent confrontés au cas d'enfants abandonnés pour lesquels ils estiment que l'adoption peut être une solu-

doelingen van de wetgever van 1969. Of deze tendens zich ook later heeft doorgezet, dan wel werd ongebogen, kunnen we, bij gebrek aan gegevens, niet weten. Maar het vermelde onderzoek houdt toch wel een zeer ernstige fingerwijzing in dat er nog meer wettelijke mogelijkheden moeten worden gecreëerd, willen we de goede bedoeling waarmaken adoptie mede te gebruiken als oplossing voor het probleem van verlaten kinderen.

Nu menen wij niet dat er van adoptie al te veel heil mag worden verwacht. Het blijft een beperkt middel, maar zijn mogelijkheden moeten ten volle worden benut.

Het ontwerp van wet « tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming en de adoptie » (Senaat nr. 305, 1977-1978), dat momenteel in bespreking is in de Senaatscommissie voor Justitie, bevat reeds een aantal maatregelen om hetero-familiale adopties te bevorderen, nl. de grotere diskretie waarmee adoptie wordt omgeven en de mogelijkheid voor een alleenstaande om ten volle te adopteren. De bedoeling van onderhavig voorstel is een actief adoptiebeleid mogelijk te maken. Bij wet kunnen we niet decreteren dat verlaten kinderen moeten worden geadopteerd, maar we kunnen wel de mogelijkheid openen voor adoptiewerken of andere diensten om actief deze adoptie te stimuleren.

Volgens de huidige wetgeving kan de rechtbank, niettegenstaande de weigering van de ouders van het te adopteren kind om toe te stemmen toch de adoptie uitspreken wanneer de adoptanten daarom verzoeken (art. 353, Burgerlijk Wetboek). Kandidaat-adoptanten laten zich echter in een aantal gevallen afschrikken door deze procedure waarvan de uitkomst onzeker is, en wenden zich tot adopteerbare (buitenlandse) kinderen. Daarom moeten adoptiewerken actief verlaten kinderen opsporen, zo een pool van adopteerbare kinderen vormen, en dan zelf actief op zoek gaan naar adoptanten.

Op deze manier kan ook voor kinderen die moeilijk adopteerbaar zijn, omdat ze niet beantwoorden aan de doorsnee wensen (leeftijd, geslacht, gezondheid) van de kandidaat-adoptanten, een oplossing worden bevorderd.

Bij het vormen van een pool adopteerbare kinderen zal men in een aantal gevallen stoten op een weigering van de ouders van het kind.

De rechtbank moet op dat ogenblik die weigering kunnen beoordelen, en indien zij ze onverantwoord acht, het minderjarige kind toch adopteerbaar verklaren. Op die wijze worden die kinderen voor adoptie vatbaar en moeten kandidaat-adoptanten niet eerst nog een onzekere procedure volgen.

Wij nemen aan dat het initiatief voor het adopteerbaar verklaren van een verlaten kind in de praktijk meestal zal uitgaan van een adoptiewerk, van een jeugdbeschermingscomité of een sociale dienst bij de jeugdrechtsbank, van een opvoeder in een instelling of van een instelling zelf, van een O.C.M.W. In hun werking worden deze diensten geconfronteerd met verlaten kinderen, waarvoor zij menen dat adoptie een oplossing kan zijn. Om ook de rechten van de oudersten

tion. Pour respecter pleinement aussi les droits des parents, nous pensons néanmoins que le droit d'action doit revenir au ministère public. Les services précités peuvent alors faire des démarches auprès du parquet en vue de signaler les enfants abandonnés. Le procureur recueillera ensuite les renseignements nécessaires avant d'agir. En outre, nous estimons qu'à partir d'un certain âge, le droit d'action doit appartenir également au mineur lui-même. Celui-ci doit avoir la possibilité de prendre lui-même sa destinée en main. C'est pourquoi nous proposons qu'à partir de 12 ans, le mineur puisse demander à être déclaré adoptable et que, lorsque c'est le procureur qui en prend l'initiative, le consentement du mineur soit nécessaire.

Pour que les droits des parents de l'enfant soient également garantis et que ceux-ci puissent se défendre, nous proposons une procédure semblable à celle de l'article 353 actuel du Code civil. En effet, les parents peuvent avoir des raisons valables de ne pas s'occuper temporairement de leur enfant et, partant, de ne pas consentir à l'adoption.

Signalons en terminant que la modification que nous proposons va dans le même sens qu'une proposition de loi de M. Demuyter (Doc. Sénat 172, du 3 février 1979) et une autre de M. Remacle (Doc. Sénat 80, du 7 janvier 1986, art. 9).

**

PROPOSITION DE LOI

ARTICLE UNIQUE

Il est inséré dans le Code civil un article 353bis (nouveau), rédigé comme suit :

« Article 353bis. — § 1er. Sur la demande du ministère public, ou du mineur d'âge lui-même s'il a atteint l'âge de 12 ans accomplis et n'est pas interdit, le tribunal de la jeunesse peut le déclarer adoptable si ses parents se sont désintéressés de lui ou ont compromis sa santé, sa sécurité ou sa moralité.

Si le ministère public demande que le mineur d'âge soit déclaré adoptable et si celui-ci a atteint l'âge de 12 ans accomplis et n'est pas interdit, il ne peut être déclaré adoptable que de son consentement.

§ 2. L'action est portée, soit par le ministère public, soit par voie de requête, par le mineur d'âge, devant le tribunal compétent en vertu du § 1er de l'article 350.

La requête est déposée au greffe. Elle est signée soit par le mineur d'âge, soit par son avocat. Le greffier transmet la requête du mineur d'âge au procureur du Roi.

volle te eerbiedigen, menen wij echter dat het recht om te vorderen moet toekomen aan het openbaar ministerie. De genoemde diensten kunnen dan stappen ondernemen bij het parket, om de verlaten kinderen te signaleren. De procureur zal dan de nodige inlichtingen inwinnen, vooraleer te vorderen. Daarnaast menen wij dat het vorderingsrecht vanaf een zekere leeftijd ook aan de minderjarige zelf moet toekomen. Die moet de mogelijkheid krijgen zijn lot zelf ter hand te nemen. Daarom stellen wij voor dat een minderjarige vanaf 12 jaar zelf kan vorderen dat hij adopteerbaar wordt verklaard, en dat, wanneer de procureur het initiatief neemt, de toestemming van de minderjarige noodzakelijk is.

Opdat ook de rechten van de ouders van het kind gewaarborgd zouden zijn, en zij zich zouden kunnen verdedigen, stellen wij een procedure voor die gelijkaardig is aan die van het huidige artikel 353 van het Burgerlijk Wetboek. De ouders kunnen immers goede redenen hebben om tijdelijk niet voor hun kind te zorgen en dáárom niet in adoptie toe te stemmen.

We wijzen er nog op dat dit amendement in dezelfde lijn ligt van een wetsvoorstel van de heer Demuyter (Senaat, 3 februari 1979, Gedr. stuk 172) en een voorstel van de heer Remacle (Senaat, 7 februari 1986, Gedr. stuk 80, art. 9).

P. PATAER.

**

VOORSTEL VAN WET

ENIG ARTIKEL

In het Burgerlijk Wetboek wordt een artikel 353bis (nieuw) ingevoegd, luidende :

« Artikel 353bis. — § 1. Op vordering van het openbaar ministerie, of op vordering van de minderjarige zelf, indien deze de volle leeftijd van 12 jaar heeft bereikt en niet onbekwaam verklaard is, kan de jeugdrechtbank een minderjarige, wiens ouders zich niet om hem hebben bekommerd of zijn gezondheid, veiligheid of zedelijkheid in gevaar hebben gebracht, adopteerbaar verklaren.

In geval het openbaar ministerie de adopteerbaarheid vordert en de minderjarige de volle leeftijd van 12 jaar heeft bereikt en niet onbekwaamverklaard is, kan deze slechts met zijn toestemming adopteerbaar worden verklaard.

§ 2. De vordering wordt, hetzij door het openbaar ministerie, hetzij door een verzoekschrift van de minderjarige, gebracht voor de rechtbank die bevoegd is krachtens artikel 350, § 1.

Het verzoekschrift wordt ter griffie neergelegd. Het wordt ondertekend hetzij door de minderjarige, hetzij door zijn advocaat. De griffier zendt het verzoekschrift van de minderjarige door aan de procureur des Konings.

L'action est dirigée contre les personnes qui, en vertu de l'article 348, doivent consentir à l'adoption.

§ 3. Le procureur du Roi recueille tous renseignements utiles et notamment l'avis des personnes indiquées au § 3 de l'article 350. Il transmet au tribunal la requête accompagnée de ces renseignements et éventuellement de son avis.

Le tribunal ordonne la comparution en chambre du conseil de toutes les personnes qu'il estime utile d'entendre; il est dressé procès-verbal de leur audition. Le tribunal ordonne également que les parties ainsi que le mineur d'âge, s'il a atteint l'âge de 12 ans et n'est pas interdit, comparaitront en chambre de conseil pour qu'il soit débattu de l'adoptabilité. Toute personne dont le procureur du Roi a obligatoirement recueilli l'avis et qui a émis un avis défavorable à l'adoptabilité est également convoquée; si elle comparait, elle peut déclarer, par simple acte, vouloir intervenir à la cause.

Les convocations sont adressées aux intéressés par le greffier sous pli judiciaire.

Si la personne à adopter a 6 ans accomplis mais moins de 12 ans, le tribunal doit d'office soit la convoquer pour l'entendre seule, en dehors de la présence d'autres parties, des personnes qui exercent l'autorité parentale, du ministère public ou d'un avocat, soit ordonner une enquête sociale par un délégué du tribunal de la jeunesse, chargé d'examiner l'avis du mineur à adopter au sujet de la déclaration d'adoptabilité. Il est dressé procès-verbal de l'audition ou de l'enquête sociale.

Le tribunal vérifie, en tenant compte de tous les intérêts légitimes et surtout de l'intérêt de l'enfant, s'il y a de justes motifs et si les conditions prévues par la loi sont remplies pour déclarer le mineur adoptable.

§ 4. Le jugement est motivé et prononcé en audience publique. Si le mineur est déclaré adoptable, le dispositif mentionne son identité complète ainsi que la date du dépôt de la requête.

§ 5. L'appel peut être formé par requête déposée au greffe de la Cour d'appel. La cause est instruite en chambre du conseil. L'arrêt est motivé et prononcé en audience publique. S'il prononce l'adoptabilité du mineur, son dispositif contient les mentions prévues au paragraphe précédent. Le délai pour se pourvoir en cassation et le pourvoi contre l'arrêt prononçant l'adoptabilité du mineur sont suspensifs. »

De vordering is gericht tegen de personen die krachtens artikel 348 moeten toestemmen in een adoptie.

§ 3. De procureur des Konings wint alle nuttige inlichtingen in, met name het oordeel van de personen vermeld in artikel 350, § 3. Hij zendt de vordering, samen met die inlichtingen en gebeurlijk met zijn advies aan de rechtbank.

De rechtbank gelast de verschijning in raadkamer van alle personen die zij geraden acht te horen; van het verhoor wordt proces-verbaal opgemaakt. De rechtbank gelast eveneens dat de partijen en de minderjarige, indien hij de leeftijd van 12 jaar heeft bereikt en niet onbekwaam verklaard is, in raadkamer verschijnen ter bespreking van het adopteerbaar verklaren. Ieder persoon, wiens oordeel de procureur des Konings verplicht is te vragen en die betreffende het adopteerbaar verklaren een ongunstig advies heeft uitgebracht, wordt eveneens opgeroepen; indien hij verschijnt, kan hij bij eenvoudige akte verklaren in het geding te willen tussenkomen.

De oproepingen worden door de griffier aan de betrokkenen gericht bij gerechtsbrief.

Indien de te adopteren persoon reeds 6 jaar maar nog geen 12 jaar oud is, moet de rechtbank ambtshalve ofwel hem oproepen om hem alleen te horen, buiten de aanwezigheid van andere partijen, van hen die het ouderlijk gezag uitoefenen, van het openbaar ministerie of van een advocaat, ofwel bevelen een maatschappelijk onderzoek te verrichten door een afgevaardigde bij de jeugdrechtbank, die de mening van de te adopteren minderjarige over de verklaring tot adopteerbaarheid moet onderzoeken. Van het verhoor of van het maatschappelijk onderzoek wordt proces-verbaal opgemaakt.

De rechtbank gaat, met inachtneming van alle wettige belangen en vooral van het belang van het kind, na of er wettige redenen zijn en of de door de wet gestelde voorwaarden vervuld zijn om de minderjarige adopteerbaar te verklaren.

§ 4. Het vonnis wordt met redenen omkleed en in openbare terechtzitting uitgesproken. Indien de minderjarige adopteerbaar wordt verklaard, vermeldt het beschikkende gedeelte de volledige identiteit van de minderjarige en de datum waarop het verzoekschrift is neergelegd.

§ 5. Hoger beroep kan worden ingesteld bij verzoekschrift neergelegd ter griffie van het Hof van beroep. De zaak wordt in raadkamer behandeld. Het arrest wordt met redenen omkleed en in openbare terechtzitting uitgesproken. Indien het arrest de minderjarige adopteerbaar verklaart, bevat het beschikkende gedeelte de vermeldingen bepaald in de vorige paragraaf. De termijn om zich in cassatie te voorzien, en het cassatieberoep tegen het arrest dat de minderjarige adopteerbaar verklaart, hebben schorsende kracht. »

P. PATAER.

L. DE PAUW-DEVEEN.

I. EGELMEERS.

W. SEEUWS.